

בתי המשפט

בית משפט מחוזי חיפה בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים עמ"ש 24171-06-13

תאריך: 15/7/2014

מ' ד' נ' עזבון המנוחה ר' ד' ז"ל ואח'

בפני: כב' השופטת שושנה שטמר – אב"ד
כב' השופטת יעל וילנר
כב' השופט סארי ג'יוסי

המערער:

מ' ד'

ע"י ב"כ עו"ד מינר חיר

נגד

המשיבים:

עזבון המנוחה ר' ד' ז"ל

1. א' ד'

2. מ' ד'

3. ח' ד'

4. ו' ד'

ע"י ב"כ עו"ד אליאס חזאן

1

2 ערעור מיום 12/06/2013 על פסק דין מיום 11/05/2013 של בית משפט לענייני משפחה בחיפה (כב'
3 השופטת אלה מירז) בתיק ת"ע 35977-08-11; [ת"ע 35752-08-11](#)

4

פסק דין

5

השופטת שושנה שטמר – אב"ד

6

7 1. המחלוקת בערעור זה היא, אם הצוואה נשוא דיונו נשארה בתוקפה, על אף שהמנוחה -
8 המצווה, הורתה בעל-פה, לפני עדים, על ביטולה, אולם לא השמידה את העותקים שלה.

9

רקע עובדתי

10

11 2. המשיבים 2-5 הם ארבעת בניה של המנוחה ר' ד', שהלכה לעולמה ביום 18/4/04. המשיב
12 1 הוא עזבונה. המערער הוא בנה הנוסף (למנוחה היו גם בנות, אולם הן לא ירשו על פי הצוואות
13 שבמחלוקת).

14

בתי המשפט

בית משפט מחוזי חיפה בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים עמ"ש 24171-06-13

תאריך: 15/7/2014

מ' ד' נ' עזבון המנוחה ר' ד' ז"ל ואח'

3. המנוחה חתמה על מספר צוואות. שתיים מהן רלוונטיות למחלוקת כאן. הצוואה
האחרונה נעשתה ביום 28/1/04, והמשיבים מחזיקים בשני עותקים מקוריים של צוואה זו.
הצוואה נערכה על ידי עורך הדין א' ח' ונחתמה על ידי המנוחה במעמד עורך הדין ובמעמד שני
עדים – ה' ח' וע' ר'.

4. לטענת עורך הדין א' ח', המנוחה ביקשה ממנו, כמי שאף היה עורך דינה גם לעניינים
אחרים, לערוך עבורה צוואה, שבה ציוותה את ביתה ואת המזונן הצמוד לו, שנמצאים בכפר XXX,
לחמשת בניה בחלקים שווים. עורך הדין הכין את הצוואה על פי הוראות המנוחה והביאה לביתה,
שם החתימה בנוכחות שני העדים, ה' ור'. כשעתיים לאחר מכן טלפנה אליו המנוחה והודיעה
שהיא מתחרטת על תוכן הצוואה והיא מבטלת אותה. עורך הדין ושני העדים, שהוזעקו לביתה,
הגיעו אל המנוחה לאחר מספר שעות ממועד חתימתה של הצוואה, והיא חזרה לפנייהם על רצונה
לבטל אותה. עורך הדין הורה לה להשמיד את הצוואה, אולם היא לא מצאה את העותקים של
הצוואה שהושארו בידה (ככל הנראה שניים במספר). עורך הדין הנחה אותה שעליה למצוא אותם
ולהשמידם. הוא חזר למשרדו והעביר קו לאות ביטול על הצוואה. עורך הדין לא התעניין יותר
במה שעשתה המנוחה בצוואה ואף לא ערך צוואה חדשה או תצהיר לביטול הצוואה. עדותו זו של
עורך הדין, באשר לנסיבות ביטול הצוואה, נתמכה על ידי שני העדים, ה' ור'.

5. בידי האחים-המשיבים נמצאו, כאמור, שני עותקים מקוריים של הצוואה: האחד - בידי
המשיב 1, והשני - בידי המשיב 3.

6. המנוחה חתמה על צוואה קודמת, ביום 19/12/03. בצוואה זו הורישה את ביתה ואת
המזונן לבנה המערער.

7. המערער הגיש בת"ע 4830/07 לרשם לענייני ירושה בחיפה בקשה למתן צו קיום צוואה
לצוואה הקודמת, זו מיום 19/12/03. ניתן לה צו קיום ביום 6/11/05.
המשיבים הגישו בקשה לביטולה, ובפסק דין מיום 17/4/11 נתקבלה דרישתם, והיא
בוטלה.

8. עתה הגישו המשיבים בקשה לקיום צוואת המנוחה מיום 28/1/04, והמערער התנגד לה.
התיק הועבר לבית משפט קמא, וניתן פסק הדין, נשוא ערעור זה, אשר פסק לקיים את הצוואה
מיום 28/1/04.

בתי המשפט

בית משפט מחוזי חיפה בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים עמ"ש 24171-06-13

תאריך: 15/7/2014

מ' ד' נ' עזבון המנוחה ר' ד' ז"ל ואח'

9. עמדנו של המערער בבית משפט קמא היתה שהמנוחה הביעה רצונה המפורש לבטל את הצוואה מיום 28/1/04, ולפיכך יש לראות בצוואה מיום 19/12/03 כצוואה האחרונה שלה ויש לתת לה תוקף. המערער הסתמך גם על סתירות שנמצאו לדעתו בעדויות המשיבים, כך שאין להאמין להם, לטענתו, על אופן הגעת העתקי הצוואה לידיהם.

10. המשיבים טענו כי הצוואה מיום 28/1/03 לא בוטלה כדין, וכי המנוחה התחרטה על ביטולה, הא-ראיה שהעותקים ממנה לא הושמדו. עותק אחד נמצא על ידי המשיב 3 יומיים לאחר פטירתה של המנוחה, בארנקה. המשיב 1 טען כי קיבל את העותק של הצוואה שבהחזקתו מהמנוחה כחודשיים לפני פטירתה.

10

11

12

13

14

פסק דינו של בית משפט קמא

11. בית משפט קבע כי הצוואה לא בוטלה כדין; עותקים חתומים של הצוואה לא הושמדו ולא הוצגה צוואה מבטלת או צוואה מאוחרת סותרת.

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

בין היתר קבע בית משפט קמא, כי עדותו של עו"ד א' ח' לקתה באי בהירות וסתירות, כך בעדותו מסר כי המנוחה רצתה להוריש את הבית והמזנון למערער ומנגד מסר כי בצוואתה מיום 28/1/04 ביקשה להוריש את הנכסים הללו לכל חמשת בניה. עורך הדין אישר כי הוא איננו יודע אם המנוחה השמידה את העותקים, והוא אף לא יכול היה להכחיש שהיא לא התחרטה על רצונה הקודם לבטל צוואה זו.

נימוקי הערעור:

12. המערער טען כי יש לקבל את ביטול הצוואה שנעשה בעל פה לפני שני עדים, בעת שהמנוחה היתה בבחינת "שכיב מרע". כן נטען כי עדויות האחים שמצאו את הצוואה סותרות את עצמן, ואין להסתמך עליהן באשר לדרך שבו הגיעו אליהם עותקי הצוואה מ-28/1/04.

27

28

29

30

31

32

13. המשיבים טענו שאין להתערב בקביעות לגבי מהימנות העדים ובממצאים העובדתיים של בית משפט קמא. נקבע שטענת המערער כי המנוחה אמרה לעורך הדין שאינה זוכרת היכן הניחה את העתקי הצוואה, תמוהה. עורך הדין אשר ערך את הצוואה שלכאורה בוטלה על ידי המנוחה, לא ניסה לוודא אם המנוחה קרעה את צוואתה האחרונה ואף העיד בחקירתו הנגדית כי אינו יודע אם קרעה אותה.

בתי המשפט

בית משפט מחוזי חיפה בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים עמ"ש 24171-06-13

תאריך: 15/7/2014

מ' ד' נ' עזבון המנוחה ר' ד' ז"ל ואח'

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32

דיון והכרעה:

14. הנתונים העובדתיים שעומדים לפנינו הם אלו:

על אף שבית משפט קמא עורר ספיקות באשר לעדותו של עו"ד א' ח', הוא לא קבע שהוא לא מאמין לו ולעדי המערער באשר לאירועים ביום החתימה על הצוואה. אצא, אם כן, מההנחה, שתיאורו של עו"ד א' ח' נכון: המנוחה חתמה על הצוואה בנוכחות עו"ד א' ח' ושני העדים. כשעתיים לאחר מכן הוזעק א' ח' על ידיה, והמנוחה הודיעה לו שהיא מבקשת לבטל את הצוואה הטריה. בדרכו אליה הזעיק או אסף עו"ד א' ח' גם את שני העדים (יצויין כי בית משפט קמא כתב בפסק דינו כי רק עד אחד היה עד לביטול הצוואה, אולם מתצהירו של עו"ד א' ח' ומתצהיריהם של שני העדים עולה, ששני העדים הוזעקו למעמד הביטול, וראו תצהיריהם בת"ע 35977/08/11). כשהתייצבו בביתה, דרשה המנוחה לבטל את צוואתה. עורך דין א' ח' הבהיר לה שעליה להשמיד את עותקי הצוואה. המנוחה טענה, שאינה זוכרת היכן הניחה אותם ושאיננה מוצאת אותם, ואז עזבו עורך דין א' ח' והעדים לקיום ולביטול את ביתה, מבלי שנקטו פעולות נוספות על ידי עורך הדין א' ח' לבטל את הצוואה על פי הדין.

עוד יש לקבל כנתון עובדתי שבית משפט קמא קבע, כי בידי המשיבים נמצאו שני עותקים מקוריים של הצוואה: אחד בידי א' ע' ד', המשיב מס' 1, שטען כי האם המנוחה מסרה לו אותו כחודשיים לפני מותה, לאחר שבאה יום קודם לכן לביתו ב XXX וביקשה ממנו לבוא אליה לביתה, שם מסרה לו את עותק הצוואה. העותק השני נמצא בידי מ' ע' ד', שטען כי מצא אותו יומיים לאחר מותה של האם ב"ארנקה השחור".

15. עיקרון מנחה בדוננו בענייני צוואות, פרשנותה, מילוי תנאים למתן תוקף ומכאן גם לעניין ביטולה, הוא כיבוד רצונו של המצווה (סעיף 13 [לע"א 719/97 אהרן נ' אהרוני](#), פ"ד נד(3) 469 להלן – "פסק דין אהרון", וראו ע"א 724/87 גולד נ' גולד, פ"ד מח(1) 22, 28 (1993); ע"א 1900/96 טלמצ'יו נ' האפוטרופוס הכללי, פ"ד נג(2) 817, 826 (1999); בע"מ 11116/08 פלוני נ' אלמוני (פורסם ביום 5/7/12)).

במקרה שלפנינו, כאשר לא היה ביטול של הצוואה בכתב וכאשר נמצאו עותקים שלה ברשותה של המנוחה, אין אפשרות לקבוע כי המנוחה גמרה אומר בדעתה לבטל את צוואתה. נטל השכנוע שהצוואה בוטלה כדין היא על המבקש לבטלה. נכתב על כך בספרו של שילה [פירוש לחוק הירושה](#) - כרך ג', 58-59 (2002):

בתי המשפט

בית משפט מחוזי חיפה בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים עמ"ש 24171-06-13

תאריך: 15/7/2014

מ' ד' נ' עזבון המנוחה ר' ד' ז"ל ואח'

- 1 "כאשר המבקש מצליח להוכיח את קיום הצוואה ואת תוכנה...הנטל עובר
2 למתנגד לקיום הצוואה. אחת הטענות האפשריות והשכיחות היא טענה
3 שהמצווה ביטל את צוואתו. הטוען טענת ביטול עליו הראיה, והמבקש את קיום
4 הצוואה איננו חייב להוכיח שהמצווה לא ביטל את צוואתו. חזקה שהצוואה לא
5 שונתה לפני מותו של המוריש וכל מי שטוען שהיא כן שונתה, עליו הראייה".
6
7 16. כאמור, המנוחה לא ביטלה את הצוואה על ידי השמדתה (או על ידי אחת הדרכים
8 האחרות שבחוק), ובין מועד הודעתה על רצונה לבטל את הצוואה לבין מועד מותה, תקופה של
9 כחודשיים ועשרים יום, מי יערוב לנו שהיא לא שינתה דעתה?! יתכן שבעת שהודיעה לעורך דינה
10 כי היא מבקשת לבטלה סברה כך, אולם מה היה לאחר מכן? עובדה היא שהמנוחה לא טרחה
11 להשמיד את הצוואות או לחזור לעורך הדין ולהודיע לו שאין היא מוצאת אותן.
12 בע"א 27/86 היועץ המשפטי לממשלה נ' יוסף סלודור בילי זגה, פ"ד מב(4) 588 נקבע,
13 כאשר העובדות היו דומות לאלו שכאן, כי מאחר שהמנוח לא השמיד את הצוואה בהתאם לכוונתו
14 המוצהרת, לא הוכח ביטולה של הצוואה:
15
16 "אף אם היה המשיב טוען, כי הצוואה בוטלה על-ידי המנוח על-ידי השמדתה,
17 הרי בכך "שהצוואה הוחזרה למנוח כדי לאפשר לו לבטלה בהתאם לכוונתו
18 המוצהרת" לא הוכח דבר לגבי ביטולה בדרך זו. שכבר נאמר בע"א 202/85 [2]
19 בעמ' 775, כי:
20 'תוקפה של צוואה יסודו בכך, שמעיד הוא על רצונו וגמירות דעתו של
21 המצווה להוריש כפי שציווה. רצון אמיתי וגמירות דעת מוחלטת זו אינם
22 מתבטלים על סמך פקפוק, שמא כעת, לאחר עריכת הצוואה ולפני
23 פטירתו, לא רצה המנוח בצוואה, או אפילו על סמך הבעת דעה, ששוב
24 אין הוא רוצה בה, כל עוד אין דבר המוכיח רצינותה של הבעת דעה זו
25 בדבר חזרתו מן הצוואה ומגמירות הדעת שבה נאמרה, והוכחה כזו
26 תיתכן אך ורק על-ידי חזרה שנעשית בצורה פורמאלית מסוימת, ועל ידי
27 ביטול שהוא ביטול מפורש, הכל כמצווה בסעיף 36 לחוק' (ההדגש בקו
28 לא במקור, ש.ש.).
29
30 17. אוסיף מעל להכרחי בהתחשב כי לא הוכחה כוונתה של המנוחה לבטל את צוואתה, ולשם
31 התייחסות לכל הטענות שנטענו, כדלקמן:

בתי המשפט

בית משפט מחוזי חיפה בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים עמ"ש 24171-06-13

תאריך: 15/7/2014

מ' ד' נ' עזבון המנוחה ר' ד' ז"ל ואח'

- 1 לדעתי, אף אם היינו משתכנעים כי המנוחה רצתה בביטול צוואתה, לא ניתן להכריז על
 2 בטלותה כיוון שלא נתמלאו דרישת הכתב הקבועה בחוק להכיר בה כמבוטלת. לפיכך, בית משפט
 3 קמא פסק נכון כאשר קבע כי אין בנתונים העובדתיים שלפניו, כדי למלא אחר דרישותיו של [חוק](#)
 4 [הירושה התשכ"ה-1965](#) (להלן "[חוק הירושה](#)") על מנת להכיר בביטול צוואה כביטול כדין. נעמיד
 5 לפנינו את נוסח [סעיף 36 לחוק הירושה](#), הדין בביטול צוואה:
 6
 7 "36. (א) המצווה רשאי לבטל צוואתו, אם על ידי ביטול במפורש באחת הצורות
 8 לעשיית צוואה, ואם על ידי השמדת הצוואה; השמיד המצווה את הצוואה, חזקה
 9 עליו שהתכוון בכך לבטלה".
 10
 11 18. [סעיף 18 לחוק הירושה](#) קובע כי "[צוואה נעשית בכתב יד, בעדים, בפני רשות, או בעל-](#)
 12 [פה](#)".
 13 [סעיף 20 לחוק הירושה](#) קובע כי "[צוואה בעדים תהיה בכתב...ותיחתם ביד המצווה](#)".
 14
 15 19. [בפסק דין אהרן בוטלה צוואה בכתב לפני עד אחד וזאת כאשר נקבע \[בחוק הירושה\]\(#\) כי](#)
 16 [הביטול יעשה בכתב לפני שני עדים \(פסק הדין אושר \[בדנ"א 7818/00 אהרן נ' אהרוני\]\(#\), פ"ד נט\(6\)](#)
 17 [653\). בית המשפט \(הנשיא ברק כתוארו אז\) ריכז והבהיר מהם שלושת דרכי הביטול של צוואה:](#)
 18
 19 4. בחינתן של הוראות החוק בעניין ביטול צוואה על-ידי המצווה מלמד כי [חוק](#)
 20 [הירושה](#) מבחין בין שלוש דרכי ביטול. הראשונה, ביטול על-ידי השמדה; השנייה,
 21 ביטול מפורש באחת הצורות לעשיית צוואה; השלישית, ביטול משתמע על-ידי
 22 עריכת צוואה חדשה. מבין שלוש דרכים אלה, עניין לנו בדרך השנייה לביטול
 23 צוואה. על-פיה, ניתן לבטל צוואה באחת מארבע הדרכים אשר [חוק הירושה](#) קובע
 24 לעריכתה של צוואה ([סעיף 18 לחוק הירושה](#)). נמצא, כי ניתן לבטל צוואה בכתב
 25 יד, בעדים, בפני רשות או בעל-פה. ביטול בכתב יד – כיצד? המצווה מציין בכתב
 26 ידו כי הצוואה מתבטלת. כתב הביטול נושא תאריך כתוב בידו של המצווה
 27 וחתום על-ידי (ראו [סעיף 19 לחוק הירושה](#)). כתב ביטול בעדים – כיצד? כתב
 28 הביטול נערך בכתב. הוא מציין את תאריכו וחתום על-ידי המצווה בפני שני
 29 עדים, לאחר שהצהיר בפניהם שהוא מבטל את צוואתו. העדים יאשרו באותו
 30 מעמד בחתימת ידם על פני כתב-הביטול, שהמצווה הצהיר וחתם (ראו [סעיף 20](#)
 31 [לחוק הירושה](#)). ביטול בפני רשות – כיצד? ביטול הצוואה בפני שופט, רשם או
 32 דיין, או בהגשת דבר ביטול הצוואה בכתב על-ידי המצווה עצמו לאחד מאלה,

בתי המשפט

בית משפט מחוזי חיפה בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים עמ"ש 24171-06-13

תאריך: 15/7/2014

מ' ד' נ' עזבון המנוחה ר' ד' ז"ל ואח'

1 תוך שהם קוראים את דבר הביטול בפני המצווה, והוא מצהיר בפניהם שזהו
 2 כתב-ביטול הצוואה ([סעיף 22 לחוק הירושה](#)). ביטול בעל-פה – כיצד? המצווה
 3 הוא שכיב מרע והוא מודיע בעל-פה בפני שני עדים המבינים את לשונו, כי הוא
 4 מבטל את צוואתו (ראו [סעיף 23 לחוק הירושה](#)).

5

6 אין מחלוקת כי המנוחה לא השמידה את הצוואה ואף לא עשתה צוואה חדשה. נותר
 7 לבדוק אם דרך הביטול על ידי הודעה לעורך דינה ולעדים מבלי השמדת העותקים שבידיה, ועל
 8 ידי ביטול העותק שבידי עורך הדין על ידי עורך הדין, יכול להחשב כביטולה באחת הצורות
 9 לעשיית צוואה.

10

11 עוד נקבע בפסק דין אהרון, שיש להחיל את [סעיף 25 לחוק הירושה](#), המאפשר במקרים
 12 שאין ספק בצוואה, לקיימה על אף פגמים בחתימתם של המצווה או העדים או בתאריך הצוואה
 13 או [בסעיפים 19-23 לחוק הירושה](#) (הדנים בדרכים לעשיית צוואה: בכתב יד, בפני רשות או בעל-
 14 פה) או בכשרות העדים. נפסק שם שבמקרה של ביטול צוואה בכתב במעמד שני עדים – בניגוד
 15 לקיום צוואה – ניתן להסתפק באישורו של עד אחד, דהיינו הוכרה גמישות לגבי דרכי הביטול של
 16 צוואה לעומת עריכתה.

17 אולם בד בבד, נפסק כי יש לשמור על הדרישה לצורות הפורמאליות שבסעיף 20 [לחוק](#)
 18 [הירושה](#), דהיינו, לעניינו, שהמצווה יפעל באופן אקטיבי לביטול הצוואה באמצעות הצהרה בכתב
 19 על בטלות צוואתו או השמדתה, ולמעט במקרה בו הוא נוטה למות ולא נותר הזמן לפעול באופן
 20 אקטיבי (שכיב מרע). כאשר מדובר בביטול באישור עדים נאמר בפסק הדין:

21

22 "על רקע זה קמה ועומדת השאלה – המונחת ביסוד ערעור זה – עד כמה יש
 23 לדקדק בצורתה של הצהרת הביטול. האם הדרישות הצורניות המפורטות החלות
 24 לעניין עריכת הצוואה חלות בכל מידת חומרתן גם לעניין הצהרה לביטול
 25 הצוואה? האם ההבחנות ההילכתיות – אשר פירשו את [סעיף 25 לחוק הירושה](#) –
 26 בין "פגם" בהוראה צורנית לעריכת צוואה לבין "חסר" בה חלות גם לעניין
 27 הצהרה לביטול צוואה? תשובתי לשאלות אלה הינה, כי לעניין הצהרת ביטול יש
 28 לקיים את הדרישות המהותיות של צורת הביטול בלא לדקדק בצורות
 29 הפורמאליות, ובלבד שבית-המשפט שוכנע בגמירת-דעתו של המצווה להצהיר על
 30 בטלות הצוואה. על-כן, אם בית-המשפט שוכנע באמתותה של הצהרת הבטלות,
 31 הוא ייתן לה תוקף גם אם נפל בהצהרת הבטלות פגם או חסר פורמאלי, ובלבד
 32 שהדרישות המהותיות בעניין זה תקוימנה..." (ההדגש בקו אינו במקור).

בתי המשפט

בית משפט מחוזי חיפה בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים עמ"ש 24171-06-13

תאריך: 15/7/2014

מ' ד' נ' עזבון המנוחה ר' ד' ז"ל ואח'

1
2 החסר בהצהרה בכתב בענייננו, מכריע את הכף לקביעה כי הביטול, אפילו קיבלנו את
3 טענותיו העובדתיות של המערער, איננו תקף.
4
5 21. [בע"מ 11116/08 פלוני נ' אלמוני](#) (פורסם ביום 5/7/12) נדונה תוקפה של הצהרת המנוח
6 באחד ההליכים שניהל בבית המשפט, לפיה ביטל את צוואתו, וזאת כאשר לא משך עותק מקורי
7 מצוואתו שהפקיד בבית המשפט. השופט מלצר סקר את ההלכה בשיטות משפט של מדינות זרות,
8 ומצא שכולן קבעו, כי ההצהרות יכולות לשמש לצורך ראייה לכך שלמנוח היתה כוונת ביטול אך
9 נדרשת ראייה נוספת לביטול ממשי. נראה כי הדרישה שהביטול יהיה בכתב ומפורש, לא נזנחה אף
10 בפסק דין זה.
11 אף במקרה כאן, כאשר קיים ספק ניכר בכוונת המנוחה, אין להסתפק באקט של הבעת
12 דעתה כי היא מבקשת לבטל את הצוואה ובביטול העותק שבידי עורך הדין. צריך היה שיבוא
13 ביטול באחד מהדרכים לכתיבת צוואה כמפורט לעיל.
14
15 22. נותרה דרך אחת לעשיית צוואה ולביטולה, שלא דנתי בה, והמערער טען לה – כאשר
16 המצווה או המבטל הוא "שכיב מרע". אינני מקבלת את הטענה, שהמנוחה היתה בבחינת "שכיב
17 מרע" בעת ביטול צוואתה ולפיכך, לא היה די בהצהרתה לפני העדים ועורך הדין א' ח', שהיא
18 מבקשת לבטל את הצוואה שזה עתה עשתה. המנוחה היתה אמנם אשה חולה, אולם לא הובאו
19 ראיות כלשהן עליהן ניתן יהיה לבסס מסכת עובדתית שהמנוחה היתה "שכיב מרע". על מהותו
20 ומקורו של המונח "שכיב מרע" ניתן ללמוד מדברי כב' השופט מ' בייסקי בפסק הדין [דנ 40/80](#)
21 **פאול קניג נ' יהושע כהן**, פ"ד לו(3) 701:
22
23 "שונה הוא המצב כאשר הצוואה נערכה על-ידי אדם חולה, ומחלתו היא בדרגה
24 כזו המכונה "שכיב מרע" ("מרע" פירושו חולה, מחלה - האמור במלכים ב, יג, יד
25 [ב]: "ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו", מתורגם לאמור: "ואלישע מרעית
26 מרעיה דימות ביה", תרגום יונתן בן עוזיאל. שם [ג]), או על-ידי אדם בריא שנתון
27 בסכנת מוות. במקרה זה צוואתו תקפה, אף אם אין היא מלווה בקניין. דיני
28 צוואת שכיב מרע ומי שנתון בסכנת מוות מפורטים הם בתלמוד (ראה: בבא
29 בתרא, קמז, ב [ד]; קנא, א [ד]; קנו, א [ד]; קעה, א [ד]), ועיקרי הלכותיה, במידה
30 הדרושה לענייננו, מסוכמים הם כך ברמב"ם (הלכות זכיה ומתנה, פרק ח, הלכות
31 ד, כד, כו [ה]):

בתי המשפט

עמ"ש 24171-06-13

בית משפט מחוזי חיפה בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

תאריך: 15/7/2014

מ' ד' נ' עזבון המנוחה ר' ד' ז"ל ואח'

1 "ב. החולה שתשש כח כל הגוף, וכשל כוחו מחמת החולי עד שאינו יכול להלך על
2 רגליו בשוק והרי הוא נופל על המטה - הוא הנקרא שכיב מרע ומשפטי מתנותיו
3 אינם כמתנת בריא"
4
5 ולענייננו לא ניתן היה לראות במנוחה כמי שראתה את עצמה לפני המוות בעת חתימת
6 הצוואה, ואין ראייה על כך שהיא לא יכלה "להלך בשוק" או שהיתה מרותקת למיטתה. זאת ועוד,
7 גם אם הייתי מקבלת את הטענה כי המנוחה ראתה את עצמה כמי שעומדת לפני המוות לא עמד
8 התובע בהוראות סעיף 23 הדין בצוואת שכיב מרע (סעיף 23 לחוק הירושה, התשכ"ה-1965, הקובע
9 כי:

10
11 "23(א) שכיב מרע וכן מי שרואה עצמו, בנסיבות המצדיקות זאת, מול פני המוות,
12 רשאי לצוות בעל-פה בפני שני עדים השומעים לשונו.

13 (ב)דברי המצווה, בציון היום והנסיבות לעשיית הצוואה, יירשמו בזכרון דברים
14 שייחתם בידי שני העדים ויופקד על ידיהם אצל רשם לענייני ירושה; רישום, חתימה
15 והפקדה כאמור ייעשו ככל האפשר בסמוך לאחר שניתן לעשותם.

16 (ג)צוואה בעל-פה בטלה כעבור חודש ימים לאחר שחלפו הנסיבות שהצדיקו עשייתה
17 והמצווה עודנו בחיים.

18
19 הוראות סעיף זה לא התמלאו. ראו על החשיבות הצורנית לעניין צוואה של שכיב מרע
20 בפסק דינה של השופטת ש' נתניהו ב עא 796/87 מוסד אריאל נ' צפורה דויד, פ"ד מה(2) 473:

21
22 "רבות יותר הן הדרישות הפורמאליות המתלוות לצוואות שצורתן היא בעל-פה,
23 בין לפי סעיף 22(צוואה בפני רשות), בין לפי סעיף 23(צוואת שכיב מרע).
24 ממהותה, צורה זו נותנת את הבטחה הפחותה מכל סוגי הצוואה. לכן מתלוות
25 להן כל אותן דרישות המפורטות בסעיפים הנ"ל, היוצרות את החישובים
26 הדרושים להכיל ולחזק את דברי המצווה שנאמרו בהבל פה, למען בסס את
27 האמיתות וגמירות הדעת הדרושים לצוואה. כך דורש סוף 23, שהצוואה בעל-פה
28 תהיה של שכיב מרע או מי שרואה עצמו אל מול פני המוות, כי תיעשה בפני שני
29 עדים השומעים את לשונו של המצווה, וכי דברי המצווה יירשמו בזיכרון-דברים
30 שייחתם בידי שני העדים ויופקד על-ידיהם בבית-משפט מחוזי [כיום רשם
31 הצוואות, ש.ש] "ככל האפשר בסמוך לאחר שניתן לעשותם" (סעיף 23(ב)). כל

בתי המשפט

בית משפט מחוזי חיפה בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים עמ"ש 24171-06-13

תאריך: 15/7/2014

מ' ד' נ' עזבון המנוחה ר' ד' ז"ל ואח'

1 זאת כדי שדברי המצווה יגובשו ויישמרו בצורה מוחשית, כשהם עדיין טריים
2 בזיכרון של העדים, ויינתנו במשמורת מוסמכת.
3

לסיום

4 לפיכך, מוצע לעמיתי להרכב לדחות את הערעור.
5
6

ש. שטמר, שופטת

[אב"ד]

7
8 **כב' השופטת יעל וילנר:**

9 אני מסכימה.
10

י. וילנר, שופטת

11
12 **כב' השופט סארי ג'וסי:**

13 אני מסכים.
14
15

ס' ג'וסי, שופט

16
17
18 לפיכך הוחלט כמפורט בפסק דינה של כב' השופטת שטמר: הערעור נדחה.
19 בנסיבות המיוחדות של מקרה זה ועל מנת שלא להחריף יחסים בין האחים, החלטנו שלא לפסוק
20 הוצאות בערעור.

בתי המשפט

בית משפט מחוזי חיפה בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים עמ"ש 24171-06-13

תאריך: 15/7/2014

מ' ד' נ' עזבון המנוחה ר' ד' ז"ל ואח'

1 ככל שהופקד עירבון בתיק, יש להחזירו למפקידו באמצעות בא כוחו.

2

3

4 ניתן היום, י"ז תמוז התשע"ד, 15 יולי 2014 ביולי, בהעדר הצדדים.

5

6

_____
ס. ג'יוסי, שופט

_____
י. וילנר, שופטת

_____
ש. שטמר, שופטת

[אב"ד]

7

8

9

10

11

12 ניתן היום, י"ב טבת תשע"ד, 15 דצמבר 2013, בהעדר הצדדים.

13

14 שושנה שטמר, יעל וילנר, סארי ג'יוסי

15

16